

PRZYRODA I RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA

Opracowanie przygotowano w ramach projektu „Wizje, innowacje i inicjatywy młodzieży bałtyckiej na rzecz Zielonego Ładu w lokalnych społecznościach” realizowanego przez PKE Okręg Pomorski współfinansowanego z Project Support Facility (PSF) Rady Państw Morza Bałtyckiego (CBSS).

Zgodnie z założeniami projektu podstawą zaangażowania młodych ludzi w podejmowaniu inicjatyw i innowacji w swoim środowisku lokalnym zgodnych ze strategią Europejskiego Zielonego Ładu powinna być poszerzona multidyscyplinarna wiedza. Podzieloną ją na cztery moduły, odpowiadające w zarysie dziedzinom polityki, do których adresowana jest ww. strategia. Poniższe opracowanie ma na celu przybliżenie zakresu dziedziny określonej tytułem.

PRZYRODA - czy chcemy czy nie chcemy, a często na co dzień nie zdajemy sobie z tego sprawy, szczególnie mieszkając w wielkich miastach, jesteśmy uzależnieni od przyrody będąc jednocześnie integralną jej częścią. Często przypisujemy sobie rolę władcy przyrody starającego się ją sobie podporządkować. A tak naprawdę to Ona ma niepodzielny wpływ na nas. Bez niej nie istniejemy.

Każda nasza aktywność, każda decyzja mają wpływ na środowisko, na przyrodę i jej kondycję. To oczywistość ale często nie chcemy o niej pamiętać.

Już w starożytnej Grecji dążono do zrozumienia funkcjonowania wszechświata w ramach filozofii przyrody. Współczesna filozofia przyrody zajmuje holistyczne stanowisko wobec człowieka i natury rozważając m.in. problemy prawidłowości zachodzących w przyrodzie, przyczynowości, determinizmu i indeterminizmu. Kluczowym pojęciem w rozumieniu funkcjonowania przyrody jest „różnorodność”. Odnosi się do jednej z najważniejszych cech świata, tak oczywiste, że często właściwie niezauważalne.

Powinniśmy jednak zdać sobie sprawę z tego że im bardziej uda nam się zrozumieć mechanizmy działające w przyrodzie i potrzebę istnienia bogatej różnorodności biologicznej, a także z niezwyklej sieci powiązań między różnorodnością biologiczną, klimatem, żywnością i nami tym łatwiej będzie nam zmienić przyzwyczajenia na zdecydowanie chroniące Świat w którym żyjemy.

5 czerwca 1992 r. przedstawiono na tzw. „Szczycie Ziemi” Konwencję o różnorodności biologicznej

1. DEFINICJE

Różnorodność biologiczna (bioróżnorodność) oznacza zróżnicowanie ekosystemów, gatunków i genów na Ziemi lub w określonym siedlisku, innymi słowy bogactwo i różnorodność form życia, rozpatrywane na wszystkich poziomach jego organizacji (ekosystemowi, genetyczna, gatunkowa).

BIORÓŻNORODNOŚĆ:

ekosystemów - zależy od warunków klimatycznych i ukształtowania terenu. Jej wielkość w wypadku np. ekosystemów lądowych ocenia się na podstawie liczebności gatunków roślin naczyniowych.

genetyczna - umożliwia gatunkom adaptację do zmian w ekosystemach, co warunkuje przetrwanie. Mierzona na różne sposoby, określa poziom zmienności genetycznej w obrębie jednej populacji.

gatunkowa - zależy od bioróżnorodności ekosystemów. Określana jest w odniesieniu do konkretnego ekosystemu lub obszaru i wyraża się całkowitą liczbą gatunków tam występujących, często podawaną w przeliczeniu na jednostkę powierzchni.

Zasada jest prosta, im większa liczebność populacji tym większa różnorodność genetyczna gwarantująca dużą zdolność adaptacyjną do zmian środowiskowych. Ciekawe przykłady adaptacji przyrody do warunków miejskich ilustruje książka holenderskiego biologa ewolucyjnego Menno Schilthuizena „*Ewolucja w miejskiej dżungli*”.

Nie znamy dokładnej liczby gatunków występujących na Ziemi ponieważ nie wszystkie udało się odkryć. Według naukowców obecnie żyje ich ok. 8,7 mln. Niestety wiele z nich wymiera, co jest nieodwracalną stratą. Szacuje się, że rocznie wymiera 5 000 do ok. 50 000 gatunków organizmów. Każdy gatunek ma swoje miejsce i określoną funkcję w ekosystemie. Jeśli ginie, ekosystem się destabilizuje. Organizmy żywe są połączone różnymi zależnościami, między innymi pokarmowymi, wpływającymi na obieg materii i przepływ energii w przyrodzie. Rośliny zielone, zwane producentami, w procesie fotosyntezy wytwarzają pod wpływem światła z wody i dwutlenku węgla proste związki organiczne. Konsumentami pierwszego rzędu są organizmy roślinożerne, drugiego i trzeciego rzędu są zwierzęta mięsożerne i organizmy rozkładające substancje organiczne, czyli tzw. destruenci. Organizmy koegzystują ze sobą, czasem konkurują o światło, pokarm, przestrzeń do życia, wodę, sole mineralne, partnera lub pasożytują. W procesie ewolucji przystosowały się do warunków życia tworząc skomplikowaną sieć zależności i równowagi.

Jeśli człowiek nie zaprzestanie degradacji środowiska, to w ciągu kilku następnych dekad może wyginąć nawet 40% wszystkich gatunków owadów.

2. DLACZEGO BIORÓŻNORODNOŚĆ JEST POTRZEBNA?

- Przyrodniczo - ma podstawowe znaczenie dla ewolucji oraz trwałości układów biosfery.
- Z punktu widzenia człowieka – jest niezbędna dla dobrobytu człowieka, ponieważ zapewnia funkcje podtrzymujące gospodarkę i społeczeństwa (regulowanie klimatu, zrównoważona gospodarka wodna, żyzność gleb oraz produkcja żywności, paliw, włókien i lekarstw, ochrona przed powodziami...).

Wbrew pozorom ekonomia światowa a co za tym idzie największe sektory gospodarcze są uzależnione od przyrody i jej stabilności - budownictwo, rolnictwo i przemysł spożywczy, które razem generują w ramach światowej gospodarki blisko 7,3 bln euro rocznie.

Produkcja żywności roślinnej w wielu przypadkach zależy od zapylania przez pszczoły i inne gatunki zapylaczy. W Polsce wartość zapylania wyceniono na ponad 4 mld złotych rocznie.

3. ZAGROŻENIA DLA BIORÓŻNORODNOŚCI

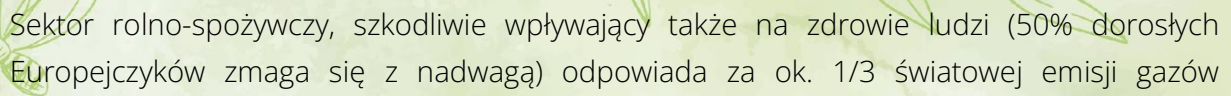
„W celu ochrony bioróżnorodności konieczne jest przewidywanie, zapobieganie oraz zwalczanie przyczyn jej zmniejszania się lub zanikania”

Główne bezpośrednie przyczyny spadku bioróżnorodności:

- I. zanikanie naturalnych siedlisk i ekosystemów – przyczyna to intensywne systemy produkcji rolnej (np. zanik tradycyjnych metod, nadmierne stosowanie nawozów sztucznych, intensywne uprawy monokulturowe...), antropopresja
- II. zanieczyszczanie środowiska (gleby, wód, powietrza...),
- III. nadmierna eksploatacja zasobów przyrody (lasów, oceanów, rzek, jezior i gleb) – przemysł wydobywczy, urbanizacja, deforestacja (wylesienie czyli zmniejszanie udziału terenów leśnych w ogólnej powierzchni obszaru),
- IV. wprowadzanie do środowisk gatunków inwazyjnych,
- V. zmiany klimatyczne - z przyczyn naturalnych i spowodowane powyższymi czynnikami.

Ochrona bioróżnorodności jest gigantycznym wyzwaniem ponieważ dotyczy wszystkich aspektów przyrody na które człowiek swoją intensywną gospodarką wywiera wieloraką presję.

Ochrona bioróżnorodności poprzez odejście od intensywnego, przemysłowego rolnictwa stosującego ogromne ilości nawozów sztucznych i pestycydów służących ochronie roślin przed szkodnikami i chorobami. Nadużywanie chemii powoduje min. niszczenie struktury gleb, zmianę jej składu chemicznego, ulega ona podtapianiu, wysuszeniu, zasalaniu, zakwaszeniu, alkalizacji, skażeniu metalami ciężkimi itp. Przeobrażenie gleby bardzo trudno odwrócić, ponieważ procesy glebotwórcze są bardzo powolne.

Sektor rolno-spożywczy, szkodliwie wpływający także na zdrowie ludzi (50% dorosłych Europejczyków zmagają się z nadwagą) odpowiada za ok. 1/3 światowej emisji gazów cieplarnianych (Międzypaństwowy Zespół ds. Zmian Klimatu IPCC)

- należy zmniejszyć ślad środowiskowy systemów żywnościowych zapewniając jednocześnie zdrową i przystępną cenowo żywność
- powrót do bardziej tradycyjnych metod produkcji, skrócenie drogi od producenta do konsumenta pozwoli również zadbać o bioróżnorodność. W rolnictwie wskazana jest również gospodarka o obiegu zamkniętym
- produkcja zwierzęca i roślinna prowadzone w gospodarstwie pozwala na samodzielne wytworzenie odpowiedniej ilości nawozów naturalnych przez zwierzęta hodowlane oraz pasz zaspokajających ich potrzeby żywieniowe. Chroniąc niektóre ekosystemy można zachowywać użytkowanie rolnicze, np. półnaturalne łąki i pastwiska na których koszenie i wypas tworzą nisze ekologiczne korzystne dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

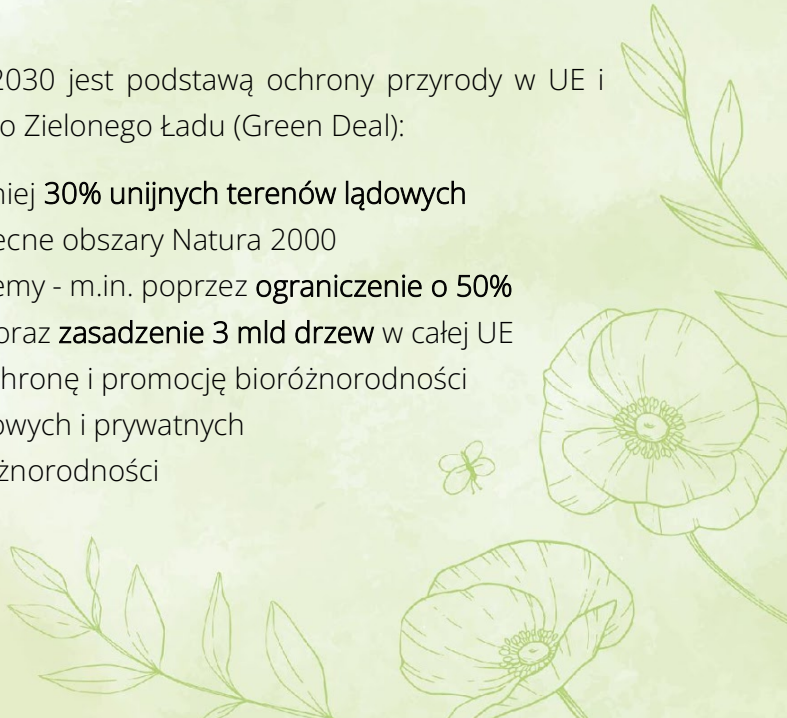
Na zmianę struktury gospodarki rolnej ma także wpływ dieta i codzienne wybory żywnościowe ludzi. Zdrowa dieta to przewaga warzyw, produktów niskoprzetworzonych zgodnie z najnowszą wersją piramidy żywienia. Kupowanie niezbędnej ilości żywności, nie robienie nadmiernych zapasów ogranicza możliwość marnowania i wyrzucania. Poza tym wybór klientów padać powinien na żywność świeżą, sezonową i lokalną..

“Od chwili gdy zginie ostatnia pszczoła, człowiekowi pozostaną cztery lata życia – twierdził Albert Einstein.”

Pszczoły są odpowiedzialne za zapylenie 84% zjadanych przez nas roślin. Dzięki nim jest również pasza dla zwierząt.

4. UNIJNE ROZWIĄZANIA ZAWARTE W ZIELONYM ŁADZIE

Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 jest podstawą ochrony przyrody w UE i jednym z kluczowych elementów Europejskiego Zielonego Ładu (Green Deal):

- utworzyć obszary chronione - co najmniej **30% unijnych terenów lądowych i morskich**, rozszerzając w tym celu obecne obszary Natura 2000
 - zrehabilitować zdegradowane ekosystemy - m.in. poprzez **ograniczenie o 50% pestycydów i ryzyka** z tym związanego oraz **zasadzenie 3 mld drzew** w całej UE
 - udostępniać co roku **20 mld EUR** na ochronę i promocję bioróżnorodności z funduszy unijnych oraz środków krajowych i prywatnych
 - utworzyć ambitne globalne ramy bioróżnorodności
-

UE apeluje o zintensyfikowanie wysiłków na rzecz powstrzymania utraty bogatej bioróżnorodności. Szczególną rolę mają tu takie sektory jak rolnictwo, rybołówstwo i leśnictwo. Sugeruje żeby znaczna część z **30% budżetu UE i wydatków instrumentu Next Generation EU** przeznaczonych na działania klimatyczne była inwestowana w bioróżnorodność i wspierające ją rozwiązania oparte na zasobach przyrody. Zaproponowano strategię „**Od pola do stołu**” i bioróżnorodności mające między innymi ograniczyć stosowanie pestycydów i nawozów, wprowadzić rekultywację gruntów rolnych oraz poprawić gospodarkę wodną.

Dodatkowo unijne prawodawstwo wspiera zahamowanie zaniku bioróżnorodności i ekosystemów:

- dyrektywa ptasia i dyrektywa siedliskowa
- ramowa dyrektywa wodna
- dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej
- przepisy m.in. o zanieczyszczeniu, inwazyjnych gatunkach obcych i zmianie klimatu

Realizowany od 1992 roku Program LIFE stał się głównym mechanizmem finansowym Unii Europejskiej w całości dedykowanym ochronie środowiska.

W celu zwrócenia uwagi na problemy środowiskowe ustanawiane są międzynarodowe dni poświęcone poszczególnym zagadnieniom np. Światowy Dzień Ochrony Środowiska Naturalnego, Dzień Różnorodności Biologicznej ...
(<https://włączoszczędzanie.pl/ekokalendarz/>)

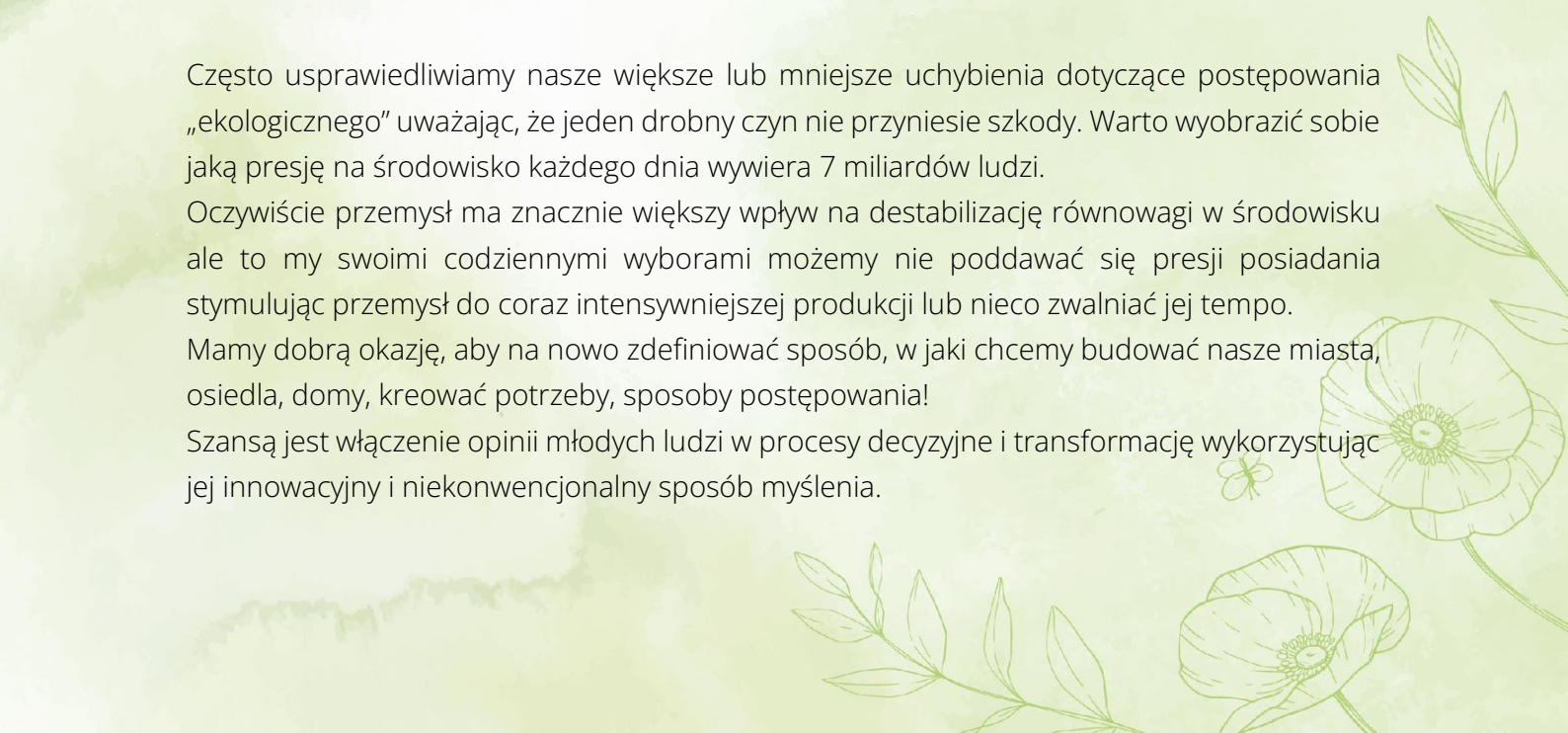
5. JAK MOŻESZ WPŁYNAĆ NA TE ROZWIĄZANIA – CALL TO ACTION – JEST SZANSA JAK SIĘ WSZYSCY ZA TO WEŹMIEMY!!!

Często usprawiedliwiamy nasze większe lub mniejsze uchybienia dotyczące postępowania „ekologicznego” uważając, że jeden drobny czyn nie przyniesie szkody. Warto wyobrazić sobie jaką presję na środowisko każdego dnia wywiera 7 miliardów ludzi.

Oczywiście przemysł ma znacznie większy wpływ na destabilizację równowagi w środowisku ale to my swoimi codziennymi wyborami możemy nie poddawać się presji posiadania stymulując przemysł do coraz intensywniejszej produkcji lub nieco zwalniać jej tempo.

Mamy dobrą okazję, aby na nowo zdefiniować sposób, w jaki chcemy budować nasze miasta, osiedla, domy, kreować potrzeby, sposoby postępowania!

Szansą jest włączenie opinii młodych ludzi w procesy decyzyjne i transformację wykorzystując jej innowacyjny i niekonwencjonalny sposób myślenia.

Codziennym postępowaniem możesz wspierać bioróżnorodność:

- ogranicz konsumpcję rzeczy, energii, środowiska,
- konsumuj lokalnie i sezonowo,
- poszerz wiedzę o wpływie Twoich działań na środowisko,
- myśl i postępuj kreatywnie i perspektywicznie,
- a może masz jeszcze inne pomysły?!

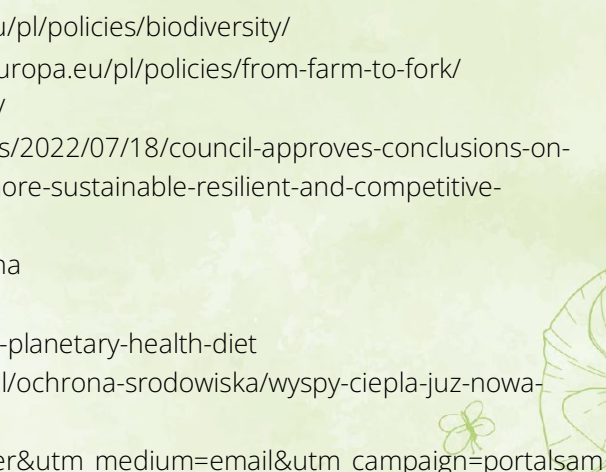
NIEKTÓRE ORGANIZACJE ŚWIATOWE ZAJMUJĄCE SIĘ OCHRONĄ PRZYRODY I ZMIANAMI KLIMATU:

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) - Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu – naukowe i międzyrządowe ciało doradcze utworzone w 1988 na wniosek członków ONZ, przez dwie organizacje Narodów Zjednoczonych – Światową Organizację Meteorologiczną oraz Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych.

WWF (World Wide Fund for Nature) – organizacja pozarządowa i ekologiczna o charakterze międzynarodowym powstała w 1961 roku. Misją WWF jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego Ziemi i stworzenie przyszłości, w której ludzie będą żyli w harmonii z przyrodą. Główna siedziba znajduje się w Szwajcarii.

IUCN (International Union for Conservation of Nature) - Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody – międzynarodowa organizacja zajmująca się ochroną przyrody założona w 1948 roku jako pierwsza światowa organizacja skupiona na problemach środowiska naturalnego. Jej siedziba mieści się w Gland w Szwajcarii.

ŹRÓDŁA:

- Jak UE chroni przyrodę: www.consilium.europa.eu/pl/policies/biodiversity/
 - „Strategia „od pola do stołu”: www.consilium.europa.eu/pl/policies/from-farm-to-fork/
 - www.consilium.europa.eu/pl/policies/biodiversity/
www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/07/18/council-approves-conclusions-on-the-new-aquaculture-strategic-guidelines-for-a-more-sustainable-resilient-and-competitive-aquaculture-sector/
 - Żywność: www.wwf.pl/aktualnosci/dieta-planetarna
www.wwf.pl/aktualnosci/spojrzmy-na-co-jemy
www.bbcgoodfood.com/howto/guide/what-is-the-planetary-health-diet
 - Miejskie wyspy ciepła: www.portalsamorzadowy.pl/ochrona-srodowiska/wyspy-ciepla-juz-nowa-alejka-czy-sciezka-rowerowa-podniesie-temperature,444018.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=portalsam
-

orzadowy.pl

<https://education.nationalgeographic.org/resource/urban-heat-island>

- Nowa żywność UE: www.money.pl/gospodarka/unia-wydala-zgode-na-nowa-zywnosc-bedziesz-jesc-robaki-i-mozesz-nawet-o-tym-nie-wiedziec-6639563590831072a.html

<https://foodfakty.pl/katalog-nowej-zywnosci-aktualizacja>

<https://konkret24.tvn24.pl/polska/ue-chce-zmusic-nas-do-jedzenia-robakow-czy-juz-je-jemy-i-co-to-jest-koszenila-6762605EU>

www.euronews.com/green/2023/02/02/fact-check-is-the-eu-really-going-to-force-us-to-eat-insects-without-our-knowledge

Projekt " *Baltic Youth's visions, innovations and initiatives to Green Deal implemented in local communities* " jest współfinansowany przez Council of Baltic Sea States (CBSS) w ramach Project Support Facility (PSF).

PARTNERZY PROJEKTOWI:

Główny partner: Polski Klub Ekologiczny Okręg Pomorski

Współpartnerzy:

Peipsi
Center for
Transboundary
Cooperation

LITHUANIAN
FUND FOR
NATURE

